

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

536

Vragen van het lid **Eerdmans** (JA21) aan de Minister van Financiën en de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat over *het gastekort en de exploderende gas- en stroomprijzen* (ingezonden 12 oktober 2021).

Antwoord van Staatssecretaris **Yeşilgöz-Zegerius** (Economische Zaken en Klimaat), mede namens de Minister van Economische Zaken en Klimaat (ontvangen 2 november 2021). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2021–2022, nr. 458.

Vraag 1

Deelt u de mening dat u per direct actie moet ondernemen om de ongecontroleerde stijging van de gas- en stroomprijzen een halt toe te roepen?

Antwoord 1

Er is sprake van een uitzonderlijke situatie op de gasmarkt. De energieprijzen, en in bijzonder die van gas, zijn in de afgelopen maanden fors gestegen. Het kabinet ziet dat deze situatie onzekerheid oplevert omdat mensen en bedrijven zich zorgen maken of de prijzen blijven stijgen en of ze hun energierekening nog kunnen betalen. Het kabinet erkent deze zorgen. Het kabinet heeft geen directe invloed op de leveringstarieven, deze worden door de markt bepaald.

Wel heeft het kabinet invloed op de belastingen op de energierekening. Om tegemoet te komen voor de stijgende energierekening op de korte termijn als gevolg van de hoge gasprijzen doet het kabinet incidenteel en alleen voor 2022 een tweetal aanpassingen in de energiebelastingen. Op deze manier is het mogelijk om op korte termijn een lastenverlichting te realiseren. De stijgende gasprijs verhoogt de energierekening, daarom verhoogt het kabinet ten eerste in 2022 incidenteel de belastingvermindering met 230 euro (inclusief btw). De belastingvermindering is een vaste korting op het belastingdeel van de energierekening en geldt voor iedereen. De stijgende gasprijs vertaalt zich eveneens in een stijgende elektriciteitsprijs. Daarom wordt ten tweede in de energiebelasting in 2022 incidenteel het tarief op de eerste schijf elektriciteit verlaagd. Dit staat voor een huishouden met een gemiddeld verbruik ongeveer gelijk aan een verlaging van ongeveer 200 euro (inclusief btw). Een huishouden met een gemiddeld verbruik ontvangt dus in totaal een tegemoetkoming van ongeveer 430 euro (inclusief btw) ten opzichte van waarvan is uitgegaan bij het Belastingplan 2022. Voor verdere toelichting verwijs ik naar brief die ik uw Kamer heb gestuurd op vrijdag 15 oktober jl. (Kamerstuk 29 023-272).

Vraag 2

Houdt uw opmerking dat u «niet even een oplossing uit uw mouw kunt schudden»¹ in dat het kabinet momenteel geen beeld heeft van de wijze waarop deze crisis beteugeld kan worden? Zo nee, welke oplossingen op korte termijn ziet het kabinet voor zich?

Antwoord 2

Zoals aangegeven in de bijgaande Kamerbrief zijn de huidige hoge gasprijzen het gevolg van een wereldwijde onbalans bepaald door meerdere factoren. Het kabinet heeft geen invloed op deze prijzen, maar heeft besloten om een deel van de negatieve koopkrachteffecten voor huishoudens weg te nemen. Dit door voor 2022 aanpassingen in de energiebelasting door te voeren (Kamerstuk 29 023-272).

Vraag 3

Bent u bereid per direct de energiebelasting voor huishoudens fors te verlagen en de dekking hiervoor indien nodig te zoeken in de 6,8 miljard euro die in de begroting van 2022 is vrijgemaakt voor aanvullende klimaatmaatregelen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3

Zoals in mijn reactie hierboven aangegeven heeft het kabinet besloten om voor 2022 aanpassingen in de energiebelasting door te voeren (Kamerstuk 29 023-272).

Vraag 4

Welke voor- en nadelen van het invoeren van een maximumtarief voor gas ziet u en overweegt u een dergelijke stap?

Antwoord 4

Nederland heeft in de Gas- en Elektriciteitswet niet de mogelijkheid om prijzen te reguleren op de eindverbruikersmarkt. Het invoeren van prijsregulering werkt verstrend in de markt. Als de overheid prijzen vastlegt in plaats van de markt, door het invoeren van een maximumtarief op de eindverbruikersmarkt, zal dat wellicht op korte termijn voor verlichting voor eindgebruikers zorgen, maar de prijzen zijn dan geen goede reflectie meer van het aanbod en de vraag. Dit kan leiden tot hogere kosten voor de samenleving als geheel. De hoge brandstofkosten verdwijnen niet bij een maximumtarief. Als leveranciers de hogere grondstofkosten niet kunnen doorberekenen, kan dit leiden tot faillissementen en zal de overheid geconfronteerd worden met schadeclaims van bedrijven.

Vraag 5

Zo nee, wat vindt u ervan dat landen als Spanje, waarvoor de Nederlandse belastingbetaler voor miljarden garant staat, wel tot een dergelijke stap overgaan?

Antwoord 5

Gezien het mondiale karakter van de hoge gasprijzen, hebben ook de inwoners van andere lidstaten te kampen met hogere kosten en speelt betaalbaarheid van energie een belangrijke rol. Sociaal beleid is primair een nationale competentie en het is dus aan de lidstaten om binnen de ruimte van Europese wet- en regelgeving met oplossingen te komen voor hun burgers. De Europese Commissie heeft een toolbox uitgebracht op 13 oktober waarin ze meer duidelijkheid geeft welke ruimte lidstaten daarin hebben.

Vraag 6

Deelt u de mening dat Nederland zeker onder de huidige omstandigheden primair solidair moet zijn met zijn eigen burgers en dat zij financiële verlichting verdienen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe gaat u hier invulling aan geven?

¹ NOS, 8 oktober 2021 (<https://nos.nl/collectie/13880/artikel/2400830-kabinet-geen-gas-uitgroningen-vanwege-energieprijzen>)

Antwoord 6

De effecten van de hoge gasprijzen raken alle burgers van de Europese Unie. De Europese Commissie heeft een toolbox opgesteld met daarin duidelijkheid over de ruimte die lidstaten hebben in het kader van de gestegen energieprijzen. In de toolbox geeft de Europese Commissie aan dat lidstaten nationaal maatregelen kunnen nemen om de gevolgen van de gestegen energieprijzen voor kwetsbare consumenten te verzachten. Hierbij noemt de Europese Commissie onder andere het verlagen van energiebelastingen. Zoals hierboven toegelicht heeft het kabinet ervoor gekozen om maatregelen door te voeren om de energiebelastingen voor 2022 tijdelijk te verlagen (Kamerstuk 29023–272).

Vraag 7

Hoe aannemelijk acht u het dat Nederland gedwongen wordt maatregelen uit het Bescherm- en Herstelplan Gas te treffen?² Indien u dit aannemelijk acht, voor welke stappen op de maatregelenladder geldt dit dan?

Antwoord 7

Ik acht het (zoals aangegeven in antwoord op vraag 8 van de leden De Roon en Kops en vraag 8 van het lid Van Haga) niet aannemelijk dat de leveringszekerheid voor beschermde afnemers in gevaar komt, gegeven de afspraken die gemaakt zijn voor het vullen van de laagcalorische gasopslag te Norg. De analyse van het Europese netwerk van transmissiesysteembeheerder voor gas (ENTSO-G) in haar winteroutlook (SO0032–21_Winter Supply Outlook_2021–22.pdf (entsog.eu)) laat zien dat de Europese gasinfrastructuur voldoende robuust en flexibel is om ook een koude winter te doorstaan. De opslagen voor hoogcalorisch gas zijn in Europa gemiddeld voldoende gevuld. Weliswaar krappere dan de afgelopen jaren, maar ook voldoende voor een koude winter. ENTSO-G geeft aan dat de huidige vulgraden er toe kunnen leiden dat bij een koude winter met relatief weinig hernieuwbare energieproductie de gasopslagen aan het eind van de winter relatief leeg zijn. Flexibiliteit bij een piekvraag in het vroege voorjaar zal dan moeten komen van extra import van bijvoorbeeld LNG (+5–10%).

Gegeven de huidige situatie op de gasmarkt houd ik vinger aan de pols en blijf ik in nauw contact met buurlanden en de Europese Commissies. Dit vindt onder meer plaats in periodieke bijeenkomsten van de Gas Coordination Group. ENTSO-G zal daarnaast dit najaar nog een EU-brede scenario-analyse publiceren.

Ten slotte, in de huidige wetgeving beschikt netbeheerder GTS over een aantal bevoegdheden, om indien de marktsituatie daar om vraagt, te voorkomen dat we in een crisissituatie terechtkomen. Mochten zich onverhoopt problemen gaan voordoen met zeer grote krapte op de markt, dan kan GTS bijvoorbeeld een vrijblijvend verzoek doen aan netbeheerders uit het buitenland om minder gas af te nemen of aan shippers vragen om meer gas in te voeren. Voor verdere instrumenten uit het bescherm- en herstelplan, zoals het oproepen tot vermindering van aardgasgebruik en het afschakelen van niet beschermde gebruikers (industrie) neemt de waarschijnlijkheid steeds verder af. Het is zeer onwaarschijnlijk dat we tot de meest extreme maatregel in het Bescherm- en Herstelplan, namelijk het afsluiten van regio's (inclusief huishoudens) moeten overgaan.

Vraag 8

Klopt het dat Gazprom zich, ondanks het fors terugschroeven van de gastoevoer, nog altijd aan leveringsverplichtingen uit langetermijncontracten houdt? Zo ja, wat zegt het over het anticiperend vermogen van Nederland dat zelfs binnen die situatie een dergelijke crisis kan ontstaan?

Antwoord 8

De opmerking dat Gazprom zich houdt aan de leveringscontracten wordt ondersteund door het Internationaal Energieagentschap.³ Ik heb geen reden om aan deze lezing te twifelen.

² Bijlage bij Kamerstuk 29 023, nr. 252

³ <https://www.iea.org/news/statement-on-recent-developments-in-natural-gas-and-electricity-markets>

In bijgevoegde Kamerbrief wordt gewezen naar internationale experts van bijvoorbeeld het Internationale Energieagentschap (IEA), nationale experts geraadpleegd door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, alsmede de Europese toezichthouder op de gasmarkt ACER, die wijzen op een combinatie van vraag- en aanbodfactoren voor de hoge gasprijzen. Als onderdeel van de Europese interne markt is er ook in Nederland sprake van hoge gasprijzen. Er is wel geanticipeerd op de leveringszekerheid van aardgas. Er is voldoende gasinfrastructuur inclusief goede interconnecties, relatief veel opslagcapaciteit en een liquide gashandelsbeurs. Ik verwijs graag naar bijgevoegde Kamerbrief voor een uitgebreider antwoord op uw vraag over het anticiperend vermogen van Nederland.

Vraag 9

Deelt u de zorgen over de eventuele gevolgen van de Duitse verkiezingen en formatie voor de (tijdelijke) ingebruikname van de Nord Stream 2-pijplijn? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe handelt u hierop?

Antwoord 9

Nord Stream 2 AG (de eigenaar van de gaspijpleiding) moet bij de Duitse toezichthouder aantonen hoe Nord Stream 2 zal voldoen aan de eisen van de Europese gasrichtlijn, zoals derdentoegang en ontbundeling. Dit wordt de certificeringsprocedure genoemd en die loopt nu in Duitsland in lijn met de bepalingen van de Europese gasrichtlijn.

Vraag 10

Erkent u dat de exploderende gasprijzen grotendeels te wijten zijn aan de energietransitie en het klimaatbeleid, waaronder de hoge energiebelasting op aardgas, de opslag duurzame energie (ODE), de CO₂-heffing voor bedrijven, het sluiten van kolencentrales, het fors reduceren van de productie van nog operationele kolencentrales en de halsstarrige en onwillige houding ten opzichte van kernenergie? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 10

In bijgevoegde Kamerbrief ga ik uitgebreid in op uw vraag. Het korte antwoord hierop is dat de energietransitie en het klimaatbeleid onderdeel zijn van de oplossing en niet van het probleem van de stijging van de gasprijzen.

Vraag 11

Deelt u de zorgen over het mogelijke banenverlies in de regio Delfzijl door het stilleggen van de productie door aluminiumfabriek Aldel als gevolg van de gasprijzen⁴? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 11

De grootste impact van de hoge energieprijzen op bedrijven doet zich voor bij bedrijven uit de energie-intensieve industrie, zoals de kunstmestproductie en de zink- en aluminiumindustrie. Het is de verantwoordelijkheid van deze bedrijven om zich met behulp van lange termijncontracten in te dekken tegen deze heftige schommelingen van de energieprijzen. Veel bedrijven uit deze industrieën hebben daarom ook hun energietarieven voor langere tijd vastgezet, waardoor het voor de hand ligt dat zij op korte termijn niet worden geraakt.

De hoge gasprijzen raken niet alleen Nederlandse bedrijven, maar spelen ook in het buitenland. Omdat de hoge gasprijzen een mondiaal fenomeen zijn, verslechtert de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven in principe niet.

In het geval bedrijven worden geconfronteerd met liquiditeitsproblemen door de oplopende energieprijzen, dan dienen zij met hun bank/financier tot een oplossing zien te komen. In combinatie met de bestaande financieringsinstrumenten van RVO zal dit in de meeste gevallen tot een oplossing leiden. De situatie wordt continu gemonitord.

⁴ NOS, 7 oktober 2021 (<https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2400724-aluminiumfabriek-aldel-legt-productie-grotendeels-stil-om-hoge-gasprijzen>)

Vraag 12

Hoeveel bedrijven hebben voor zover bekend de productie stilgelegd of fors afgeschaald in reactie op de gestegen gasprijzen en hoeveel werknemers zijn hiermee gemoeid?

Antwoord 12

Zoals ik in het antwoord op voorgaande vraag al aan geef doet de grootste impact van de hoge energieprijzen op bedrijven zich voor bij bedrijven uit de energie-intensieve industrie, zoals de kunstmestproductie en de zink- en aluminiumindustrie. Op basis van de huidige signalen vanuit bedrijven uit de energie-intensieve industrie zijn forse problemen beperkt tot een relatief klein aantal bedrijven. Voor zover bij ons bekend gaat het specifiek om vier grote energie-intensieve industrie bedrijven. Naast deze grote bedrijven zijn er een aantal sectoren waar er problemen worden ervaren, namelijk de glastuinbouw, de glasindustrie, garagehouders en industriële bakkers.

Binnen de sectoren die het nu zwaar hebben is de individuele situatie verschillend en kan anders uitpakken in relatie tot eventueel banenverlies. Een en ander is namelijk ook afhankelijk van de mate waarin de individuele bedrijven hun energieposities hebben afgedekt. Bijvoorbeeld door langetermijncontracten die kosten beheersbaar houden.

In diverse sectoren kunnen de hoge kosten worden door belast in het eindproduct. De vraag naar deze eindproducten is nog steeds hoog, waardoor banenverlies niet direct aan de orde is. Bovenstaande heeft betrekking op directe arbeidsplaatsen, maar de bedrijven acteren mogelijk in een ecosysteem waardoor er ook indirecte werkgelegenheid mee gemoeid is. De impact hierop is niet in te schatten. De ontwikkelingen bij de energie-intensieve industrie en de bovengenoemde sectoren worden nauwlettend gevolgd.

Vraag 13

Deelt u de mening dat banenverlies als gevolg van de gascrisis uit alle macht voorkomen moet worden? Zo nee, waarom niet? Zo ja, bent u bereid de kosten voor de getroffen bedrijven weer beheersbaar te maken en welke mogelijkheden ziet u hiertoe?

Antwoord 13

Het kabinet erkent de zorgen rondom de stijgende energierekening. Om tegemoet te komen aan burgers en MKB voor de stijgende energierekening op de korte termijn doet het kabinet zoals aangegeven in de Kamerbrief van 5 oktober (Kamerstuk 29 023, nr. 272) incidenteel en alleen voor 2022 een tweetal aanpassingen in de energiebelastingen. De belastingvermindering is een vaste korting op het belastingdeel van de energierekening en geldt voor iedereen.

De hoge gasprijzen raken niet alleen Nederlandse bedrijven, maar spelen ook in het buitenland. Omdat de hoge gasprijzen een mondiaal fenomeen zijn, verslechtert de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven in principe niet. In principe is het beheersen van de kosten een verantwoordelijkheid van deze bedrijven zelf. Dit kan met behulp van vaste prijscontracten om zich zo in te dekken tegen deze heftige schommelingen van de energieprijzen. Veel bedrijven uit deze industrie sectoren hebben daarom ook hun energietarieven voor langere tijd vastgezet, waardoor het voor de hand ligt dat zij op korte termijn niet worden geraakt.

Vraag 14

Bent u ermee bekend dat het aandeel «duurzame» energie als onderdeel van onder andere de Duitse energiemix dit jaar fors is afgenomen ten opzichte van vorig jaar als gevolg van weersomstandigheden⁵, net zoals bijvoorbeeld het aandeel van windenergie in het Verenigd Koninkrijk dat op de Noordzee is gekelderd van 25 procent vorig jaar naar 7 procent nu? Zo ja, erkent u dat het, los van de onbetaalbaarheid van de operatie en de gevolgen voor het landschap, ook qua leveringszekerheid totaal irreëel is om traditionele energiebronnen zoals kolen, gas en kernenergie bij het grofvuil te zetten?

⁵ Reuters, 28 september 2021 (<https://www.reuters.com/business/energy/renewable-energy-share-german-power-usage-falls-lower-wind-output-2021-09-28/>)

Antwoord 14

De energieopbrengst van windenergie en zonne-energie per jaar kan enigszins verschillen, net zoals we dat kennen van waterkracht als gevolg van meer of minder neerslag in enig jaar. We moeten alleen niet een moment dat het op enig moment minder waait of er minder zon is, vergelijken met een gemiddelde over een jaar. Het is desondanks cruciaal dat in een energiesysteem met veel wind- en zonne-energie er ook bronnen zijn voor die momenten dat het niet of minder waait of de zon niet of minder schijnt. Dit zogenaamde regelbare vermogen is in Nederland nu in de vorm van gascentrales geregeld.

Volgens de Monitor Leveringszekerheid van TenneT blijkt dat deze gascentrales er voor zorgen dat de leveringszekerheid tot zeker 2030 geborgd blijft. Vanwege de stijgende ETS-prijs zal dit regelbare vermogen op den duur uit een andere bron gaan komen. Dit kan uit bijvoorbeeld batterijen, waterstofcentrales (gascentrales op basis van waterstof) of kerncentrales komen. Ik onderzoek daarom ook nu door middel van een scenariostudie welke rol kernenergie kan spelen in de energiemix richting 2050.

Vraag 15

Deelt u de mening dat u de waarschuwingen voor het intermitterende karakter van wind- en zonne-energie tot op heden in de wind heeft geslagen? Zo nee, waarom niet en wat heeft u gedaan om dit probleem het hoofd te bieden? Zo ja, erkent u dat we met de energietransitie op een totaal verkeerd spoor zitten en dat het gekozen beleid drastisch herzien dient te worden?

Antwoord 15

Om in de toekomst de leveringszekerheid te borgen in een productiepark met veel wind- en zonne-energie is het realiseren van voldoende flexibiliteit in het systeem van groot belang. Er moet voldoende regelbaar vermogen zijn dat op- en af kan schakelen naar gelang de hernieuwbare elektriciteitsproductie fluctueert. Dit regelbaar vermogen moet in toenemende mate CO₂-vrij worden gegeven de klimaatambities. Flexibiliteit voor kortere periodes kan in de toekomst ook komen van opslag van batterijen. Deze zijn bijvoorbeeld geschikt om het dag-nachtritme van zonne-energie op te vangen en daarmee voor een continue energielevering te zorgen. De ontwikkeling van elektrisch vervoer kan daarbij ook een positieve rol spelen. Lange termijn flexibiliteit om langere periodes met weinig wind of zon te overbruggen dient te komen van onder andere kerncentrales of gasgestookte centrales die in toenemende mate CO₂-vrij moeten worden (bijvoorbeeld op basis van waterstof). Daarnaast dient de vraagkant ook steeds flexibeler te worden, zodat er beter gereageerd kan worden op fluctuaties aan de aanbodzijde. Dit kan onder meer door grootschaliger toepassing van elektrolyzers voor waterstofproductie, e-boilers en warmtepompen. Deze zullen meer energie gaan verbruiken op het moment dat het aanbod hoog is en minder energie op het moment dat het aanbod laag is. Zo zal de vraagzijde beter kunnen meebewegen op de mate waarin de zon schijnt of de wind waait. In het Nederlandse energiebeleid is daarnaast ingezet op een goede inbedding in een Europese geïntegreerde markt. Flexibiliteit kan namelijk ook geleverd worden door import- en exportstromen. Daarbij kan er geprofiteerd worden van de verschillen in productieparken tussen lidstaten, waarbij lidstaten met veel kernenergie complementair zijn aan lidstaten met veel wind- en zonne-energie. Er is fors geïnvesteerd in het uitbreiden van interconnectiecapaciteit en het verbeteren van de Europese energiemarkt. Cruciaal voor het creëren van flexibiliteitsopties is dat er een voldoende prijsprikkels zijn. Vrije prijsvorming met fluctuerende prijzen leidt tot grensoverschrijdende handel en creëert juist een business case voor flexibiliteitsopties als opslag en regelbaar vermogen.

Vraag 16

Wat is uw reactie op het recent gepubliceerde onderzoek van het Den Haag Centrum voor Strategische Studies (HCSS) waarin geconcludeerd wordt dat het gegeven de omstandigheden «vooralsnog onverantwoord is kolencentrales, de nucleaire centrale in Borssele en het Groningenveld te sluiten»?⁶

⁶ Den Haag Centrum voor Strategische Studies, 5 oktober 2021 (<https://hcss.nl/report/afnemende-leveringszekerheid-aardgas-nl/>)

Antwoord 16

Het rapport van The Hague Centre of Strategic Studies (HCSS) over de leveringszekerheid van aardgas in Nederland biedt een duiding van de huidige situatie en bevat bruikbare aanbevelingen. HCSS beveelt aan om in te zetten op diversificatie van bronnen. Deze aanbevelingen sluiten aan op het huidige beleid. Hierover bent u eerder dit jaar geïnformeerd in een brief over strategische afhankelijkheden van 9 februari 2021 (Kamerstuk 21 501-33-845). Daarnaast gaat het rapport ook in op het benutten van het Groningerveld in geval van nood. Er zijn afspraken gemaakt om een beperkte hoeveelheid extra te kunnen winnen. Dit is alleen mogelijk als er leveringszekerheidsrisico is.